

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти, науки та молодіжної політики
Івано-Франківської облдержадміністрації
Івано-Франківське обласне відділення Малої академії наук України
Івано-Франківська мала академія наук учнівської молоді
Івано-Франківської міської ради
Івано-Франківської області

Відділення: історія
Секція: історичне
краєзнавство

**Історія монастиря сестер Чину Святого Василя Великого
в Івано-Франківську (Станиславові):
від створення до сьогодення**

Роботу виконала:
Луцишин Уляна Тарасівна,
учениця 31 групи
природничо-математичного ліцею
Івано-Франківської міської ради
Науковий керівник:
Уварова Світлана Степанівна, керівник
секції історичного краєзнавства
Малої академії наук
Івано-Франківської міської ради,
вчитель-методист

м. Івано-Франківськ-2018

ТЕЗИ

науково-дослідницької роботи

«Історія монастиря сестер Чину Святого Василя Великого
в Івано-Франківську (Станиславові): від створення до сьогодення»

Луцишин Уляни Тарасівни, ліцеїстки 10 класу
природничо-математичного ліцею Івано-Франківської міської ради,
слухача Малої академії наук Івано-Франківської міської ради

Науковий керівник: Уварова Світлана Степанівна

Актуальність роботи полягає в тому, що в ній досліджено важливу сторінку в історії міста Івано-Франківська – місіонерську, благодійну та педагогічно-виховну діяльність монастиря сестер ЧСВВ, яка стала прикладом високого служіння Богові та народу України, незламності духу української жінки-християнки, непереможної віри в ідеали добра, миру і злагоди.

Об'єктом дослідження стало християнське згромадження монахинь Чину Святого Василя Великого в Івано-Франківську.

Предметом дослідження є процеси виникнення, розвиток, занепад і піднесення монастиря василіянок в Станиславові-Івано-Франківську від часу його заснування наприкінці XVIII століття до наших днів.

Мета роботи – написати історію монастиря сестер василіянок в Івано-Франківську.

Завданням цієї науково-дослідницької роботи було зібрати максимальну кількість архівних матеріалів, спогадів сестер ЧСВВ, інших документів, що висвітлюють життя монастиря сестер ЧСВВ в Івано-Франківську.

Наукова новизна роботи в тому, що історія монастиря сестер василіянок в місті Івано-Франківську, будучи епізодично описаною в різних історичних джерелах, не була зібрана воедино ні в одній науковій роботі.

Ця наукова робота є першою спробою такого узагальнення.

ЗМІСТ

ТЕЗИ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Василянський чин. Поширення василіанських жіночих монастирів в Україні	7-9
РОЗДІЛ 2. Івано-Франківський [Станиславівський] монастир сестер василіянок.....	10-24
2.1 Періодизація історії монастиря.....	10
2.2 Педагогічно-виховна, місіонерська, благодійна діяльність монастиря в перший період його відновлення у Станиславові.....	11
2.3 У вирі воєнних подій I Світової війни	14
2.4 Піднесення і розвиток монастиря у міжвоєнний період.....	16
2.5 Життєвий подвиг сестер василіянок у часи лихоліття II Світової війни.....	17
2.6 Ліквідація монастиря радянською владою.....	19
2.7 Сестри василіянки у боротьбі за збереження Церкви та її відродження.....	22
РОЗДІЛ 3. Монастир сестер василіянок як освітній осередок сучасного Івано-Франківська.....	25-27
РОЗДІЛ 4. Дослідники історії василіанських монастирів та монастиря сестер василіянок в Івано-Франківську (Станиславовві).....	28-29
ВИСНОВКИ	30-31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32-33
ДОДАТКИ	34-50

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЧСВВ – чин Святого Василя Великого

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ВСТУП

В історії народів монаші чини і згромадження відіграли немало роль. Досліджуючи їхню діяльність ми бачимо, що вони були вогнищами просвіти й культури, джерелом життя й посіву християнських чеснот.

Історія нашого життя налічує не одну сотню літ. Від часу заснування святим отцем Васи́лієм Великим, протопатріархом чернечої спільності, першого монастиря в IV столітті минуло понад 1600 років. На цьому довгому і важкому шляху монастирі зазнавали значної розбудови і страшної руйнації, піднесення духу і скасування своїх осідків,

Івано-Франківський (Станіславівський) жіночий монастир сестер василіянок займає поважне місце в історії Греко-Католицької Церкви та й всього українського народу. Історія Станіславівського монастиря сестер василіянок сягає другої половини XVIII ст.

Доктор Соломія Цьорох, ЧСВВ, відомий дослідник жіночих василіянських осередків у Галичині, на основі різних документальних джерел вказує, що монастир у Станіславові згадується у списку Львівської землі від 25 січня 1782 року. Всього василіянських жіночих монастирів в Галичині на 1772 рік (перший поділ Польщі, коли Галицькі землі опинилися під владою Австрії) було 7, з них один у Станіславові.

Долі, життєві подвиги небагатьох, що їх пам'ятає історія, свідчать про той нелегкий шлях, котрим йшла Українська Греко-Католицька Церква, Василіянський Чин, в тому числі і Івано-Франківський (Станіславівський) жіночий василіянський монастир, котрий, незалежно від існуючого державно-політичного режиму, завжди поділяв долю українського народу.

З відродженням української державності настав новітній період діяльності монастиря. Особливе місце на сьогодні сестри василіянки посідають в сфері освіти нашого міста. При монастирі в часи незалежної України працює приватний навчальний заклад – Католицька школа Святого Васи́лія Великого .

Актуальність цієї роботи полягає в тому, що ми вперше зібрали в одному

дослідженні факти з історії створення, становлення та розвитку монастиря сестер василіянок в Івано-Франківську, дослідили, які суспільно-політичні фактори сприяли його занепаду та піднесенню, вивчили освітню діяльність сестер василіянок в наші дні.

Об'єктом дослідження стало християнське згромадження монахинь Чину Святого Василя Великого в Івано-Франківську.

Предметом дослідження є процеси виникнення, розвиток, занепад і піднесення монастиря василіянок в Станиславіві-Івано-Франківську від часу його заснування наприкінці XVIII століття до наших днів.

Завданням цієї науково-дослідницької роботи було зібрати максимальну кількість архівних матеріалів, спогадів сестер ЧСВВ, інших документів, що висвітлюють життя монастиря сестер ЧСВВ в Івано-Франківську.

Наукова новизна роботи в тому, що історія монастиря сестер василіянок в місті Івано-Франківську, будучи епізодично описаною в різних історичних джерелах, не була зібрана воедино ні в одній науковій роботі.

Ця науково-дослідницька робота є першою спробою такого узагальнення.

РОЗДІЛ 1.

ВАСИЛІАНСЬКИЙ ЧИН. ПОШИРЕННЯ ВАСИЛІАНСЬКИХ ЖІНОЧИХ МОНАСТИРІВ В ГАЛИЧИНІ

Святого отця Василя Великого порівнюють з огненным стовпом Любові. Таким вогнем любові горіла його душа. Прикладом свого життєвого Подвигу Святий Василій [додаток А] – засновник найстаршого Чину у Святій Церкві, через довгі віки розпалює в людських серцях досконалу любов до Бога, палку готовність завжди виконувати Божу Волю. Правила, складені Святим Василієм Великим і дотепер є основою монашого життя. Святий Василій створив свій чернечий ідеал, суттю якого стала сполука аскетично-молитовного життя із проповідницькою та практично-доброчинною діяльністю і вихованням молоді. Головним джерелом правил Святого Василя було Святе Євангеліє.

Першою слідом Святого Василя пішла його сестра — Свята Макрина, – гідний приклад для всіх поколінь монахинь [додаток Б].

Свята Макрина вважається покровителькою жіночих василіанських монастирів, її пам'ять вшановують 1 серпня.

Основою діяльності жіночих монастирів стало укладення митрополитом В.Рутським спеціального “Витягу з правил святого Василя Великого для інокій”. Цей документ ліг в основу правил для східних жіночих монастирів, тому й на них поширювалась назва “Василіанський Чин”. На його основі Андреем Шептицьким у ХХ столітті було підготовлено правила для жіночих монастирів.

Згідно з правилами, одяг черниць мав бути особливим, вирізняти їх із загалу жіночого суспільства [додаток В]. Особливість цього одягу полягала в тому, що він попереджав кожного та свідчив про обітницю людини жити з Богом. Правилами визначено також, що в одязі та взутті не слід шукати краси, бо це ознака пустоти. Одяг монахині – це одяг, визначений статутом, переважно одного фасону та покрою, основною відмінністю чернечого вбрання різних згромаджень є колір габіту – чернечої рясни. Для сестер-василіянок характерний був одяг чорного кольору. Елементами монашого вбрання чину є габіт, мантія, намітка (хустка, яка

покривала голову черниці), капка (елемент монашого одягу, який закривав шию та плечі), рантушок білого кольору, пояс, черевики та білизна. Оскільки серед сестер василіянок існував поділ на хорових та домових сестер^{*}, такий стан речей впливав і на зовнішні відмінності в одязі. Хорові сестри носили на грудях хрест на тасьмі, водночас у сестер домових такого елемента в одязі не було. Обов'язковим предметом одягу сестер василіянок була вервиця на 150 розарій (зернята), яку чіпляли до пояса. Василіянкам було заборонено носити одяг із шовку, оскільки вбрання мало засвідчувати прийняту обітницю убогості та скромності. Крій і форма одягу не могли змінюватися, для пошиття одягу обирали однакове сукно.

Монастирський розпорядок дня, визначений статутом, був надзвичайно строгим і чітким.

Різноманітні джерела, зокрема хроніки, складені Іваном Крип'якевичем і Саломією Цьорох, ЧСВВ, подають характеристику розвитку жіночих василіянських монастирів. На початок XVIII століття в Західній Україні існувало близько 30-40 жіночих обителей, у кожній з яких мешкало лише по кілька монахинь. Багато монастирів виникало на основі будівель, подарованих меценатами, а на прибутки з їхніх маєтків утримувались вбогі люди і сироти. Впродовж кількох століть, до початку XVIII ст., вони залишалися незалежними й відірваними один від одного, маючи свій, часто відмінний, уклад життя,

З переходом Галичини під владу династії Габсбургів у Львівській і Перемишльській єпархіях залишилося 12 жіночих обителей, в яких монахині перебувало в надзвичайно скрутному становищі.

Погіршила стан розвитку чернецтва вже згадувана політика австрійського цісаря Йосифа II (початок 1782 р.) виданням декрету, згідно з яким скасовувалися монастирі, що не проводили суспільної діяльності (не утримували навчальних закладів, шпиталів тощо). Як наслідок, в Галичині залишилося лише два жіночих монастирі: у Словіті та Яворові,

Відродженню жіночих монастирів у XIX-XX ст, сприяло ряд факторів. Так, реформа отців Василіан сприяла написанню нового уставу-конституції для сестер василіянок, складеної митрополитом Сильвестром Сембратовичем, і схваленої в

Римі 1897 р. Окремим листом Папа Римський надав митрополитові право управління та затвердження статуту для монахинь, згідно з правилами святого Василя Великого.

На початок ХХ століття Андрей Шептицький підготував "Витяг з правил святого отця нашого Василя Великого" та дві Конституції, що стали основою виникнення нових осідків у Перемишлі, Львові й в Станіславі з дочірнім домом у Кудринцях.

РОЗДІЛ 2.

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ [СТАНИСЛАВІВСЬКИЙ] МОНАСТІР СЕСТЕР-ВАСИЛІЯНОК

2.1 Періодизація історії монастиря

Історія Станиславівського жіночого монастиря сестер василіянок має витoki з другої половини ХУШ ст. Доктор Соломія Цьорох, ЧСВВ, на основі різних документальних джерел вказує, що монастир у Станиславові згадується у списку Львівської губернії від 25 січня 1782 року.

Про цю чернечу обитель, зокрема про час її заснування ширших даних немає, а тому не можна говорити про неї конкретніше.

Очевидно, монастир був закритий того ж 1782 року, після виходу цісарського декрету, за яким більшість монастирів були приречені на ліквідацію. Ця дата виглядає імовірною тим більше, що у документі Галицького губернатора графа Йозефа Брігідо на державний декрет від 10 лютого 1782 р. йдеться про те, що для Станіславської округи, з метою виховної діяльності слід би залишити монастир василіянок у Загвіздю (як відомо, основним критерієм при вирішенні питання про закриття монастиря була саме виховна діяльність сестер). Отже, первісний монастир сестер василіянок у Станиславові перестав існувати з кінцем ХУШ століття, і понад сто років місто залишалось без високого духу присутності монахинь.

Із початком ХХ століття, а саме, з 1900 року бере своє нове життя і монастир сестер василіянок у Станиславові. Таким чином, історію монастиря міста в ХХ ст. можна поділити на чотири періоди. Перший період, який тривав від початку століття до 1939 р., характерний відновленням на теренах міста українського Греко-Католицького монашого чину сестер василіянок. В цей період успішно розвивається педагогічно-виховна, місіонерська, благодійна діяльність монастиря.

Другий етап — 1939-1946 рр. Це найбільш трагічний період в житті монастирів, як всієї Західної України, Галичини, так і зокрема м. Станіслава. З початком Другої Світової війни монастирі переживають різні окупаційні режими:

німецький та радянський, несуть важкий хрест разом із своїм народом. В результаті антирелігійної діяльності органів більшовицької влади та сумнозвісного Львівського Собору 1946 р. всі українські греко-католицькі монастирі були ліквідовані, а монахи змушені були покинути свої обителі.

Майже півстоліття, від 1900 до 1946 рр. плідно працювали на теренах Станіслава 310 українських греко-католицьких монахів та монахинь, серед них 85 сестер василіянок.

Третій період тривав від 1946 р. до 1990 р. Це період підпілля монастирського життя в Станіславі (Івано-Франківську). Монахи та монахині в цей час, працюючи в різних державних установах, не відрікаючись від служіння Богові та зберігаючи Святі Обіти, підтримують свої підпільні монастирі.

Четвертий період розпочався з 1991 року і триває по нинішній день. Це новий етап відродження монашого життя як всієї України, так і Галичини, в тому числі Івано-Франківська.

2.2 Педагогічно-виховна, місіонерська, благодійна діяльність монастиря в перший період його відновлення у Станіславі

Василіянки приїхали до Станіслава в березні 1900 року. Саме тоді вони приймають на себе управління інституту для дівчат-сиріт, який відкрили Товариство Пань Руських і який містився по вул. Казимирівській.

Приймаючи таке рішення, світське жіноцтво, яке заснувала Наталя Кобринська, покладалося на досвід успішного ведення василіянками навчально-виховних закладів у Львові та інших містах. На настоятельку інституту прислано було мати Анну Теодорович, ЧСВВ.

Тут, на Казимирівській (нині — вул. Гетьмана Мазепи), спочатку оселилися монахині. В травні того ж року, інститут був переведений у фундаційний дім п. Олександра Осостовича [додатки Г, Д].

На жаль, василіянки і Товариство Пань Руських не змогли налагодити плідної співпраці. Через непорозуміння організаційного та матеріального характеру восени

1900 р. Товариство відібрало від монахинь управління інститутом. Інститут був перенесений Товариством до іншого дому (пізніше це була будівля для бідних дівчат), а монахині залишились у фундаційному домі по вул. Петра Скарги. При монахинях залишилось 18 учениць і для них сестри створили нову установу під назвою “Інститут Марії”. За думкою фундатора, він мав служити для “освіти українських дівчат і бути місцем їхнього проживання, доки вони не зможуть себе утримувати”. Така була воля фундатора О.Осостовича. Фундаційний будинок залишався власністю єпископської капітули.

Відчувши себе господарями, перше, що зробили сестри василіянки у своєму поменшанні — це обладнали каплицю, де б могли як день, так і ніч молитися до Бога, просячи ласк для себе та свого народу. Згодом до будинку добудували кілька кімнат. Кількість учениць постійно збільшувалось і вже 1904 року для Інституту було досить приміщень.

Засновниками Станіславського монастиря стали сестри василіянки з Яворова: Магдалина Гуменюк, Антонія Тесняк, Макрина Мельничук Стефанія Качоровська.

Від 1906 року ігуменею Станіславського монастиря при Інституті для дівчат стала Мати Магдалина Гуменюк.

19 квітня 1909 року на єпископській конференції було прийняте рішення про монастирські доми, поданий до відома митрополита Андрея Шептицького, ще перед капітулою монахинь, що відбулася у Львові 22 серпня 1909 р. Згідно з квітневим рішенням, кожний дім має становити “окрему цілість і може мати в себе новіціят”. Згідно з рішенням митрополита, “до Станіславського монастиря належать невідклично: мм. Магдалина, Стефанія, Ігнатія, сс. Василя, Анатолія, Андріяна, Німфодора, Єлизавета, Мінодора.”

Чудові спогади про тогочасний монастир василіянок залишив у своїх спогадах о. Севастіян Сабол, ЧСВВ [додаток Е].

1907 року сестри відкрили приватні семінарійні курси і вели їх два роки, одночасно клопочучись про відкриття при монастирі учительської семінарії. В кінці жовтня 1909 року монастир дістав від Міністерства освіти дозвіл на заснування семінарії і 1 листопада було її врочисто відкрито.

Семінарія була школою публічною та існувала з дозволу влади, але права прилюдности шкіл отримала аж у 1919/1920 н.р. і від того часу щороку їх отримувала. В додатку подано таблицю діяльності семінарії [додаток Є].

У семінарії було все таке ж, як і в кожній іншій школі. Заслуговує на увагу організація самоуправління. Існують теж при семінарії Марійська дружина та гуртки: україністок, природничий, історико-географічний та спортивний, що заступає пластову організацію, дозволено владою.

Разом із стараннями про відкриття вчительської семінарії проводилась робота із заснуванням вселюдної (народної) школи при монастирі, що служила б як школа вправ для семінарії. Старання увінчались успіхом, і трохи скорше, ніж на семінарію, дістав монастир дозвіл відкрити школу вправ для 4-ох нижчих і 3-ох вищих класів. Це рішення крайової шкільної ради з червня 1909 року, так, що з початком 1909-10 навчального року вселюдна школа починає при монастирі своє існування. Школа не мала спершу права прилюдних (народних) шкіл, а отримала його у грудні 1912 року. Про розвиток школи у 1909-1934 рр. подано у таблиці [додатки Ж, З].

Школою управляли то окремі управителі, то директори семінарії. Ось їх імена: Михайло Девоссер (1909/1910) М. Магдалина Гуменюк (1910/11, 1911/12), АЛШепарович (1912/13, 1913/14), Микола Ковальчук (1925/26, 1927/28), М. Софронія Васнлишин (1928/29, 1929/30), Андрій Крохмалюк (1931/32, 1932/33), Григорій Заморока (1933/34).

Вчителями за весь час існування школи працювали сестри василіянки: Агнета Центнер, Ірина Олексик, Емілія Пришляк, Макрина Павлюк, Василія Глібовицька, Макарія і Дарія Полішко, Іларія Павлишин, Панкратія Музика, Софронія Васишин, Тереса Колісник, Меланія Буцманюк, Мирослава Максимчук, Йосифа Ісопенко, Марта Мищишин, Євстахія Ольхова, Августина Веселовська, Ольга Борковська, Єроніма Яцук, Іринейя Ортинська.

Школа, семінарія та інститут розміщувались спочатку в старому фундаційному домі, але з часом кількість класів та учениць збільшувалась.

В липні 1909 року єпископська капітула віддала фундаційний дім на повну

власність монахиням. Діставши дім на власність могли монахині робити дальші кроки по розбудові школи. З допомогою Станіславського єпископа Григорія Хомишина, приступили монахині в квітні 1911 року до розбудови нового монастиря. Будова розпочалась від правого крила, призначеного на школу і закінчилась у 1912 році, де розмістилися одночасно монастир, школа та Інститут. Остаточні роботи завершувалися під керівництвом архітектора Р. Грицака у 1938 р.

Невдовзі після того, як монастир у Станіславі вибудував чудові приміщення, тут було відкрито новіціят. З цього часу оселя монахинь стала дійсно повнокровним організмом, який живила безмежна віра молоденьких Ісусових послушниць.

Відкриття новіціяту – вагома подія у розвитку Станіславського монастиря сестер василіянок. Свята обитель отримує можливість природного й невпинного відтворення чернечого стану. Стаючи на шлях самовдосконалення, майбутні монахині набували вміння опановувати себе та свої пристрасті, вчилися пізнавати суть послуху, покори, терпеливості, самовідречення.

З часу створення (чи радше відновлення) монастиря сестер василіянок пройшов певний шлях розвитку. Розпочато перші кроки педагогічно-виховної праці сестер, стабілізувався їхній склад, звершується будівництво нових приміщень, відкрито власний новіціят та ін.

Однак цей шлях розвитку перервала Перша Світова війна, що принесла суворі випробування.

2.3 У вирі воєнних подій I Світової війни

На долю сестер василіянок випали важкі випробування лихоліття Першої Світової війни. Єпископ Григорій Хомишин дозволив сестрам залишити монастир і шукати притулку у своїх рідних та близьких. Однак, монахині вирішують інакше: жодна з них не покинула монашої оселі і тут всі разом пережили воєнні рски. Прикладом високого духу можна було назвати кожну із сестер, а надихала їх своєю гарячою молитвою настоятелька Мати Магдалина Гуменюк.

В часи війни монастир став притулком для бідних втікачів, що шукали притулку в стінах монастиря. Пізніше, коли в Станіславі хазяйнували російські

війська, тут було організовано сиротинець для бездомних дітей та кухня для бідних. Не можна було безпечно вийти на подвір'я, а ні до саду, бо обстрілювали місто і будинок монастиря. Почались нові ревізії, найчастіше опівночі, як то було звичаєм у російської армії. На короткий час у приміщенні монастиря було розміщено російський воєнний шпиталь.

Тогочасні переживання інокінь та їхнє становище і працю яскраво змальовує О. Севастіян Сабол, ЧСВВ:

“Сестри чудом спаслися від смерті. Цілими днями слухали безперервний рев літаків та пронизливий свист куль. Але найстрашніші були ночі. Ціле місто, освітлене рефлекторами, тремтіло від частих боїв та жахливих наступів військ. Пекельні крики наступаючих, зойки ранених зливалися разом із безперервною стріляниною в один лячний грюкіт, що доходив аж до монастиря. Часами цей грюкіт ставав такий сильний, що не було чути голосу, коли одна сестра говорила до другої; видно було тільки, як ворушилися поблідлі уста..,

... Коли стрілянина трохи затихла, сестри збирали дітей, котрі не могли ходити до жодних шкіл, бо їх не було, — і самі вчили малечу всіх предметів шкільної науки, а також релігії й церковного співу”

Монастир сестер василіянок, як згадувала вчителька математики у вищих класах середньої школи Н.Орищук, був прибіжищем для жінок і дітей в часи воєнної завірюхи.

Стерлися з пам'яті імена вчителів – сестер василіянок, та через ціле своє життя пронесла добру згадку про них і мешканка нашого міста Олена Василівна Храбатин [\[додаток І\]](#).

Сестри в міру можливого пильно стежили за розвитком революційних подій в Україні, де, як і в Росії, після виснажливої воєнної колотнечі встановлюється більшовицька влада. Оцінюючи висунені її лідерами політичні гасла та програми, вони розуміли, що нічого доброго від неї очікувати не доведеться. З іншого боку, василіянки з радістю та новими сподіваннями вітали проголошення в листопаді 1918 року Західноукраїнської Народної Республіки, столиця якої в грудні перемістилася до Станіслава. Через постійну військову колотнечу уряд молоді

західноукраїнської держави не зміг приділити належної уваги розвитку монастирів, які, проте, отримали можливість для вільного розвитку. Станіславські сестри гаряче молилися за український народ, уряд і військо, сподіваючись на швидке встановлення миру та повернення до усталеного чернечого життя в ім'я служіння Богові та ближньому.

Отже, незважаючи на важкі випробування, що випали на долю станіславських василіянок у добу суворого лихоліття, вони не покинули рідної святої обителі, а, продовжуючи виконувати свої чернечі обов'язки, навіть розвинули суспільну діяльність у напрямі опіки й допомоги жертвам війни. Станіслав опинився в суцільній руїні, монастирський будинок сестер василіянок також зазнав чималих пошкоджень, але загалом він встояв, що і стало головною запорукою для унормування та подальшого розвитку їх чернечого життя, яке стояло на порозі нових випробувань.

2.4 Піднесення і розвиток монастиря у міжвоєнний період

Якісно новий період в історії Станіславівського монастиря сестер василіянок припадає на два міжвоєнних десятиліття, коли після поразки національно-визвольних змагань Галичина була приєднана до II Речі Посполитої. Після переходу в липні 1918 року уряду ЗУНР і Галицької армії за Збруч, у Наддніпрянщину, край опинився в стані жорстокого терору і репресій, гострота яких спрямовується проти інтелігенції та греко-католицького духовенства. Всупереч міжнародним зобов'язанням Польща проводила послідовну асиміляторську політику стосовно українського народу, якому прийнята 1921 року Конституція держави гарантувала право на розвиток національної культури, мови, релігії, звичаїв, відкриття шкіл, виховних і громадських закладів.

Залишаючись складовою Вселенської церкви, викристалізовувався національний характер УГКЦ, яка через розгалужену мережу своїх культурно-освітніх інституцій та видавництв значною мірою впливала на

національну свідомість українства та визначала характер його духовного життя.

На такому суперечливому суспільно-історичному тлі розгортався подальший розвиток Станіславівського монастиря сестер василіянок. Хоча за міжвоєнних десятиліть він переживав доволі складні й неоднозначні за своїми наслідками процеси, загалом, можемо стверджувати, що то був один з найсприятливіших періодів його історії.

Величавим завершальним акордом міжвоєнного розвою Станіславівського василіянського жіночого монастиря стало освячення навесні 1939 р. зведеної при ньому публічної церкви Найсвятішого Серця Христового. Цей акт здійснив сам єпископ Григорій Хомишин за участю двадцятьох найдостойніших священників. На освячення церкви прибули тисячі віруючих не лише з міста, але й із довколишніх сіл, воно стало помітною подією в національному духовному житті українства всієї Галичини.

Отже, незважаючи на всі зовнішні та внутрішні труднощі, впродовж 20-30-х років відбувалося неухильне піднесення та зміцнення Станіславівського монастиря сестер василіянок. Зростала чисельність сестер у ньому, було добудоване ліве крило монастирського приміщення, зведено монастирську публічну церкву. Зростав авторитет василіянок в українській громаді міста.

2.5 Життєвий подвиг сестер василіанок у часи лихоліття II Світової війни

Із установленням на Західній Україні поперемінно більшовицького та німецького тоталітарних режимів встановлюється і жорсткий контроль за здійсненням національно-суспільного життя, який провадила сітка органів НКВС. Прикриваючись лозунгами “відродження української культури” насаджується радянська (русифікація) краю, що переконливо проявляється у сфері освіти.

Захищаючи традиції національної самосвідомості українців Галичини, Українська Греко-Католицька Церква отримує найболючіші удари: конфіскація земельних володінь, стягування великих податків, зупинено навчання релігії в школі, заборонено молитву в школах, релігійну символіку. Натомість, широко

розвинулась атеїстична, комуністична пропаганда.

Свідченням діяльності нової радянської влади щодо духовного, релігійного життя Галичини може стати лист Митрополита А. Шептицького до кардинала Євгена Тіссерана від 26 грудня 1939 року [додаток П].

Початок Другої Світової війни призупинив нормальну діяльність монахинь Станіславської обителі, в якій тоді проживало 40 сестер. Органи влади мало не щодня викликали сестер на допити, погрожували арештами, заставляючи не лише скинути монаший одяг, але і взагалі зректися Христової віри та підтримати “соціалістичні перетворення”. Найбільшу небезпеку довелось пережити сестрам, що маючи відповідну педагогічну освіту, займались навчанням та вихованням дітей [додаток І].

Більшовицька влада робила все для того, щоб сестри просто опинялись на вулиці без жодних засобів на будь-яке існування. Повсякчас ризикуючи бути викритими, сестри вчителювали по школах, куховарили, працювали по господарству. Так тривало понад два роки з 1939 до окупації міста німцями. Наприкінці 1941 - початку 1942 рр. монахині почали сходитись до Станіслава.

У період німецької окупації краю не переривалися зв'язки сестер василіянок з колишніми ученицями монастирських шкіл. Важкі повні небезпеки обставини життя змушували їх швидше ставати дорослішими й відповідальнішими, але дівчата часто прибігали до монашої оселі, щоб, поспілкувавшись із настоятелькою та сестрами, помолившись в її святих стінах, набратися сил, мужності, витривалості. Варто наголосити, що у той час багато колишніх семінаристок та викладачів василіанської гімназії брали участь у діяльності українського націоналістичного підпілля. Як свідчить Анна Сверідова, вони збиралися суботніми вечорами на Гірці (тоді передмістя Станіслава) на сходини, де за філіжанкою “кави”, яку робили з паленої шкірки хліба, читали підпільну літературу, обговорювали гострі проблеми сучасного суспільно-політичного життя.

Нацистський режим у Галичині був дещо м'якшим порівняно з Наддніпряниною, що зумовлювалося багатьма суспільно-політичними

чинниками. До чернецтва спочатку німці ставилися досить лояльно. Про це свідчать спогади самих василіянок [додаток Й].

Проте така “ідилія” у стосунках змінилася на відверту ворожість, коли, відступаючи під тиском радянських військ, німці показали своє справжнє звіряче обличчя. Найбільше постраждав Кудриницький дім. Сестра Ольга Колюх згадує, як засліплені ненавистю німецькі вояки “поробили нам дуже великі пакості”: напали на монастир вночі, всіх черниць закрили в одній кімнаті, почали грабувати житлові та господарські приміщення, все майно забрали, а потім ще й обстріляли обитель.

Так, у горнилі Другої світової війни гартувалися дух і воля Станіславських сестер василіянок, які, незважаючи на зміни політичних режимів та важкі повні небезпеки умови життя, продовжували сумлінно виконувати свої чернечі обов’язки в ім’я служіння Богові та ближньому. Проте незворотньо наближалася лиха година заборони Греко-Католицької Церкви, а з нею і ліквідації їхньої святої обителі.

2.6 Ліквідація монастиря радянською владою

У зв’язку з продовженням воєнних дій на фронтах Другої світової війни встановлена в краї більшовицька влада спершу була змушена толерантно ставитися до Української Греко-Католицької Церкви, так що серед єпископату і віруючих зажеврила надія на можливість порозуміння та нормального співіснування з нею. Про це, зокрема, свідчить лист митрополита Андрея Шептицького, надісланий у жовтні 1944 року напередодні своєї смерті 1 листопада 1944 року до Ради у справах релігії при уряді СРСР. Таку ж спрямованість мали і грудневі 1944 року переговори між Москвою та делегацією, направленою туди наступником святоюрського митрополичого престолу Йосифом Сліпим. Радянське керівництво запевняло, що Українська Католицька Церква має рівні права з іншими, існуючими в Радянському Союзі конфесіями, тому може проводити працю в межах діючого законодавства.

Однак, вияви толерантності радянської влади до Української Греко-Католицької Церкви тривали недовго, незабаром проти неї розпочалися тотальні репресії, за якими настала її офіційна ліквідація.

Монастир сестер василіянок проіснував до 1947 року, а тоді, бачачи небажання сестер залишити добровільно свою оселю, війська внутрішніх справ застосували нарешті фізичну силу. Листопадового дня, близько 5-ої години ранку, все монастирське подвір'я була заповнене військовими машинами, вантажними автомобілями, танками. Одна з сестер нарахувала на подвір'ї до 40 машин. Солдати увірвалися до монастиря, відчиняли монаші кімнати, забирали книги, підсвічники, розп'яття, інші цінні речі.

В той час настоятелька Мати Йосифа Ісопенко розповіла в облвиконкомі про злодіяння, що творилися в монастирі, нагадуючи, що будинок є власністю монахинь василіянок. Дуже скоро було отримано письмове підтвердження з Москви, що будинок по вулиці Панфіловців, 17 є дійсно власністю монастиря. Та було вже пізно: сестер почали вивозити із монастирських приміщень, нічого не пояснюючи.

Василіянкам довелося пережити всі найстрашніші людські муки. Спали не раз просто неба, на городах, в садках, голодували та мерзли. Та ні одна із сестер не зрадила свій Василіянський Чин. Сестрам заборонено було прописуватися на проживання в Станіславі та в 40 км від міста. Щоб вирішити житлові питання монахині зверталися до Москви, особисто до Йосифа Сталіна через листи [додаток К].

Безумовно, що цей лист до Сталіна не дійшов. Зважаючи на характер функціонування радянської адміністративно-бюрократичної машини, не важко передбачити, що спочатку він потрапив до Ради в справі релігійних культів при Раді Міністрів УРСР, звідки його, вірогідно, переадресували голові Станіславського облвиконкому, який своєю чергою направив послання уповноваженому в справах релігійних культів у Станіславській області. Отже, як не парадоксально виглядає на перший погляд, вирішувати цю справу мала фактично та ж сама установа, на яку скаржились.

Уповноважений Ради в справах релігійних культів при Раді Міністрів УРСР був змушений визнати, що “уплотнение монашек было проведено по существу неправильно и без ведома и санкции Совета по делам религиозных культов“. Однак цей факт лише посилив тиск супроти сестер василіянок та контроль за всіма проявами їхньої життєдіяльності.

Мусимо визнати, що за тих умов Станіславський монастир василіянок був приречений на знищення. Радянська влада ніколи б не допустила продовження діяльності в обласному центрі такого потужного нескореного осередку церковно-релігійного життя, тим більше, що його існування фактично означало б поразку політики насаджування атеїзму і безбожництва.

Доля приміщення Станіславського монастиря була вирішена таким чином. За рішенням Виконкому Обласної ради депутатів трудящих від 28 березня 1948 року воно передавалося в розпорядження органів освіти, зокрема для педагогічного училища. Враховуючи те, що будинок монастиря “не являє собою історичної цінності”, облвиконком не заперечував, щоб “зняти хрести, які знаходяться на даху вказаної будівлі”. Втім, владні структури добре розуміли, яку негативну реакцію викличе цей акт блюзнірства серед маси віруючих, тому по-фарисейськи наказувалося провести його так, “щоб не зачепити релігійних почуттів оточуючого віруючого населення”. Незабаром у сутінках ночі воно було виконано, а з перенесенням до монастирського приміщення згаданого навчального закладу воно зазнало відповідної внутрішньої “реконструкції”, так що вже нічого не могло нагадувати про розміщення тут святої обителі сестер василіянок.

Таким чином, ліквідований радянською владою Станіславський монастир сестер василіянок розділив долю інших монаших осель та всієї Греко-Католицької Церкви. Втім, на цьому його історія не припиняється, а розпочинається нова доба існування та діяльності — у підпіллі.

2.7 Сестри-василіянки у боротьбі за збереження Церкви та її відродження

Майже пів століття продовжувала діяльність українська Греко-Католицька

Церква у підпіллі, ліквідована жорстоким радянським тоталітарним режимом.

Легальне влаштування монахинь-василіянок на миру ускладнювалося тим, що згідно з абсолютно варварським розпорядженням органів радянської влади їм було заборонено не лише проживати у Станіславі, але й селитися на відстані ближче 40 км від міста. В пошуках справедливості та порятунку вони зверталися до різних місцевих державних та судових інстанцій, писали навіть листи до московської Ради в справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР та її уповноваженого по Українській РСР у Києві. Але всі прохання залишалися без відповіді.

Де б у цю лиху годину не перебували Станіславські василіянки, вони пильно стежили за послідовним безжалісним викоріненням їхньої рідної віри та Церкви. Глибоким сумом у чернечих душах відгукнувся спричинений брутальним тиском радянського режиму перехід частини греко-католицького духовенства на православ'є, закриття і нищення греко-католицьких святинь. З гірким болем сприймалися звістки про закриття останніх діючих монастирів — отців василіян у Гошеві (1950 р.), сестер василіянок у Суховолі — та інших чернечих осель, які після ліквідацій УГКЦ стали головними форпостами українського католицизму. Краялося серце від звісток про репресії церковних ієрархів, передусім митрополита Йосипа Сліпого. Ходили різні чутки про стан його здоров'я та місце перебування, так що віруючі часом і не знали, чи живий їхній владика, мужній спротив якого супроти сталінського режиму давав іншим наснагу для продовження боротьби за рідну Церкву.

Особливо болісною втратою для Станіславських василіянок став арешт 6 жовтня 1949 року їхньої настоятельки матері Йосифи Ісопенко, якій закидали опір радянській владі при закритті монастиря, проведення антирадянської діяльності, зв'язки і допомогу націоналістичному підпіллю.

Як згадувала Мати Анизія Сарна, перша настоятелька відновленого сучасного монастиря сестер василіянок: “По зачиненню монастиря сестри розійшлися по світу, жили, хто де міг - по приватних квартирах, у родичів, просто знайомих. Але весь цей час сестри пам'ятали про своє високе покликання - молитва та виховання молоді”.

Сестри знаходили придатні для зібрання дітей пивниці, підвали і тут вчили, проводили катехизацію та виховні розмови, готували дітей до Першої Сповіді та Причастя. Були це діти не лише із Станіслава, але й з інших міст України, що у воєнний час потрапили до міста.

Мати Анізія згадувала: “В той час, а це відбувалося приблизно 1952 року, я працювала на ткацькій фабриці. Після нічної зміни, що тривала від півночі і до 8 години ранку, ми проводили з дітьми навчання. Радянська влада дуже суворо забороняла нам вчити дітей релігії, але Сестри продовжували заняття. Через це за нами пильно стежили, часто робили у наших помешканнях обшуки, погрожували висилити з міста. Я змушена була записатись на навчання, як неграмотна, до першого класу, продовжуючи одночасно, таємно, катехизацію бажаючих дітей. Діти надзвичайно прив’язувались до нас, немов до рідних матерів, розповідали про свої дитячі переживання, образи та біди, чекаючи материнської ласки та поради.”

Упродовж тридцяти років, після ліквідації монаших осередків у Галичині, за місцем перебуванням та характером діяльності ченців та черниць невпинно стежили органи радянської влади.

Повернувшись до Станіслава, василіянки, безумовно, не могли знову вдягнути чернечу рюху, яку через крайні злидні нерідко змушені були перешивати на світський одяг. Заради виживання, продовжуючи служити Богові й ближньому, сестри всіляко прагнули пристосуватися до нових суспільних обставин, шукали роботу в державних установах та підприємствах.

Так, сестра Дарія працювала касиром на яйце базі, сестра Ольга Колюх – в статуправлінні, відтак інспектором на залізниці. Чимало сестер (Тетяна Козюрак), Макарія Полішко та інші] в різний час працювали ткалями і швачками на фабриці ім. Рози Люксембург.

За свою доброту, щире любов до ближнього та інші християнські чесноти василіянки користувалися доброзичливим ставленням і повагою з боку колег по роботі. Зокрема, безмежну довіру співробітників заслужила сестра Марія Клюка - прибиральниця в магазинах залізничного відомства. Знаючи, що вона монахиня (хоча це ніколи публічно не обговорювалося), під час прибирання нею приміщень

продавці ніколи не замикали каси, будучи впевненими, що гроші не пропадуть.

Налагодження нормальної життєдіяльності сестер василіянок в умовах підпілля було б не можливим без постійної підтримки з боку греко-католицьких священиків, особливо тих, що повернулися із заслання. Найбільшу допомогу і опіку сестрам надавали отці Маркіян Рибчук, Йосиф Балагурах, Йосиф Данилович, ЧСВВ, Іван Слезюк, Роман Бахталовський та інші.

Уже з половини 5 0их років греко-католицькі монахині, в тому числі і Станіславські перейшли у глибоке підпілля, багато з них опинилося за межами України: у Польщі, в Німеччині. Але й за кордоном Сестри продовжували катехитично-педагогічну працю, учителюючи по селах.

Долі багатьох монахинь, на перший погляд дуже схожі, бо їх об'єднує спільне монаше життя. Та, водночас, кожна сестра має свою надзвичайно насичену біографію, інколи із трагічним кінцем, інколи з винятково щасливим. Багатьом довелося пережити вигнання, поневіряння по чужих краях, переслідування, табори та тюрми.

Із відродженням незалежності України, коли греко-католицьке монашество вийшло із підпільного становища, сестри василіянки Івано-Франківська відновили традиції чернечого життя і плідно працюють над розбудовою монастиря.

РОЗДІЛ 3.

МОНАСТІР СЕСТЕР-ВАСИЛІЯНОК ЯК ОСВІТНІЙ ОСЕРЕДОК СУЧАСНОГО ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

Окремою сторінкою історії монастиря сестер василіянок в Івано-Франківську стало відродження школи при монастирі [додатки Л, М, Н].

Школа відкрита в липні 2002 р за благословенням Правлячого єпископа Івано-Франківської єпархії Кир Софрона Мудрого, рішенням Провінційної ради сестер Чину святого Василя Великого та згідно рішення сесії Івано-Франківської міської ради №500 від 04.07.2002 року.

Вихованку народної школи при монастирі сестер василіянок в Станиславові пані Емілію Баб'юк разом із правнуком Маркіяном Антоняком було запрошено розпочати першим дзвоником навчання Католицької початкової школи святого Василя Великого першого року навчання, яка тепер функціонує в приміщенні монастиря сестер ЧСВВ.

Сьогодні це освітній заклад I-III ступеня, яким опікуються сестри-василіянки. Школа носить назву святого Василя Великого, тому на гербі, який символізує школу, зображено відкриту книгу – Слово Боже і ключ до знань, палаючий вогонь як символ св. Василя – знак любові до Бога і до людей, над ним Святий Дух у вигляді голуба, сонце – символ Христа, який просвітлює кожну людину, що приходить у світ.

Дотримуючись державного стандарту освіти та застосовуючи принципи християнської моралі, ідеї прогресивної освіти, сестри організували для дітей навчальні і практичні заняття, які будуть забезпечувати їх психічне і фізичне здоров'я, всебічний розвиток.

Сестри-василіянки прагнуть, щоб випускники школи, які будуть змалку виростати в атмосфера любові і добра будуть новим поколінням громадян України, не байдужих один до одного, до своєї держави; мудрих і здібних; з новим мисленням і розумінням, які можуть змінити життя на краще.

Школа підпорядкована Департаменту освіти і науки Івано-Франківської міської ради і працює згідно ліцензії, виданої Департаментом обласної державної

адміністрації.

Перший рік до 1-го класу прийшло 36 учнів. Було створено 2 класи: «Світло» та «Радість» по 18 учнів. Серед перших учнів школи двоє, прабабусі яких вчилися у школі в довоєнний період [Антонюка Маркіяна та Соколовської Христини].

У травні 2003 року відбулася перша проща католицьких шкіл до Зарваниці.

Навчальний процес в школі включає предмети державного стандарту та додаткові заняття – ранкові зустрічі і ранкова молитва, уроки катехизму, логіки, ритміки, додаткові уроки з англійської мови, різноманітні гуртки, факультативи та заняття з психологом. Навчання розпочинається з ранкової зустрічі та ранкової молитви, яку провадять сестри-монахині, навчаючи своїх вихованців пізнавати світ через призму любові до Бога і відкривати в кожній людині таїнствений образ Небесного Отця. Для дітей школа насправді стала другим домом, адже більшу частину дня з 8.30 до 17.30 учні проводять в її стінах.

Директором школи є сестра Йосифа Кіак, Чину святого Василя Великого. 4 вчителі, 3 вихователі, бібліотекар – це сестри і монахині ЧСВВ, які мають відповідну педагогічну і богословську освіту. Решта вчителів – це миряни, більша частина з яких окрім професійної освіти пройшли курси християнської етики.

Навчальний рік розпочинається і закінчується Святою Літургією за участю Правлячого єпископа Івано-Франківської єпархії в присутності батьків, гостей та учнів школи. Богослужіння відбувається в монастирській каплиці сестер василіянок.

Два рази в тиждень, у вівторок і четвер, а також в дні релігійних свят після закінчення основних уроків учні разом з вчителями і вихователями беруть участь у Святій Літургії. В останню неділю кожного місяця є Служба Божа для вчителів, дітей та батьків. В школі учні мають можливість відвідувати заняття церковного хору і самі співають Святу Літургію. Більшу частину дня діти перебувають у стінах школи, тому школа не тільки дає учням знання з основних предметів, але допомагає батькам у вихованні їхньої дитини.

В школі навчаються діти не тільки католицького віровизнання, а й інших конфесій, зокрема з православних родин, як, також, діти інших національностей.

За останні роки учні школи були учасниками різноманітних міжнародних та регіональних конкурсів, предметних олімпіад, творчих звітів і здобули призові місця.

Для поглиблення духовного зросту вчителі школи беруть участь у семінарах, конференціях з християнського виховання.

Дирекція школи тісно співпрацює з християнськими школами, які є в Україні, зокрема школою святої Софії, ліцеєм Блаженного К. Шептицького, молодіжним центром св. Івана Боско (м. Львів), Бучацьким колегіумом святого Йосафата, колегіумом ім. Й. Сліпого (Тернопільська обл.), екуменічною школою «Всесвіт» м.Житомира та католицькими школами в Литві. Директор школи с. Йосифа входить до Ради директорів шкіл України.

Школа Святого Василя – це дім, де учні, вчителі і батьки є членами єдиної великої шкільної християнської родини. Це школа, де дитина відчуває себе прийнятою і люблячою. Це школа родинного виховання. Це школа, з якої дитина приносить до батьківського дому атмосферу добра і любові. Це школа, в якій дитина відкриває світ в його незбагненній величності.

РОЗДІЛ 4.
ДОСЛІДНИКИ ІСТОРІЇ ВАСИЛІАНСЬКИХ МОНАСТИРІВ ТА
МОНАСТІРЯ СЕСТЕР-ВАСИЛІЯНОК В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ
[СТАНИСЛАВОВІ]

Вагоме значення при розгляді розвитку та становлення Станиславського монастиря сестер-василіянок мають праці з історії Української Греко-Католицької Церкви та Василіянського Чину.

Це книги: Єпископа Ординарія Івано-Франківської єпархії УГКЦ, доктора канонічного права Софрона Мудрого, ЧСВВ, “Нарис історії Церкви в Україні” [Рим-Львів, 1995]; івано-франківського дослідника Василя Марчука “Українська Греко-Католицька Церква. Історичний нарис”. А також праця отця Ісидора Петрила, ЧСВВ з історії Галицької Провінції ЧСВВ, вміщеної у “Нарисі історії Василіянського Чину Святого Йосафата” (Рим, 1992) та інші

Історію монастирів висвітлювали у своїх працях, крім Отців християнської Церкви, такі видатні вчені, як Ю.Целевич, М.Грушевський, І Крип'якевич, Я.Пастернак та інші. Тим більше слід це сказати про Василіанський Чин, який до початку 20 ст. був одинокою монашою спільнотою в Українській Греко-Католицькій Церкві. Подаючи перегляд монастирів сестер василіянок, доктор С.Цьорох, ЧСВВ [на основі даних М.Косака, І Крип'якевича та Волиняка] перелічує всі відомі з історичних джерел жіночі василіанські монастирі, як давні так і сучасні, до 1934 року в Україні, Білорусії та Литві. Виготовлена історична обширна карта василіанських монастирів, яку виконали професор Володимир Кубійович та професор Аркадій Жуковський в Українському Науковому Осередку в Сарселі біля Парижа.

На противагу до латинських жіночих монастирів, а навіть і багатших літературою чоловічих василіанських монастирів, василіанки не мають систематично зібраних даних про історію або діяльність своїх монастирів. Частково написано про життя і діяльність василіянок М. Косаком, В.Хотковським в історії жіночих монастирів в Галичині; або обмежено розгляд стану розвитку монастирів сестер-василіянок лише на певній території (наприклад, праця

Волиняка обмежена тільки до монастирів під російською владою).

Документальні матеріали про розвиток та діяльність василіянських монастирів містяться в Івано-Франківському обласному архіві. В квітні 1945 р., коли були арештовані митрополит Йосиф Сліпий, єпископи М.Будка і М.Чернецький у Львові, єпископи Григорій Хомишин та Іван Лятишевський у Станіславові, енкаведисти провели в єпископських палатах обшук, вилучивши величезну кількість архівних документів. Пропали без сліду і монастирські акти, хроніки. З оглядку на це, надзвичайно цінними у висвітленні деяких фактів історії до 1939 р. є праці: доктора Соломії Цьорох, ЧСВВ “Погляд на історію та виховну діяльність сестер василіянок” (видання 1934 р., Львів, перевидано у Римі 1964 р.), о. Михайла Ваврика, ЧСВВ “По Василіянських монастирях” ((Торонто, 1958 р.), о. Севастіяна Сабола, ЧСВВ “Укрита фіалка - сестра Василя Глібовицька, ЧСВВ” (Братислава Пряшів, 1992 р.) та інші.

Монастирям Станіславщини першої половини ХХ століття присвячено історико-бібліографічна праця сучасної дослідниці Марії Вуянко. На основі документів Івано-Франківського обласного державного архіву вона містить спогади сестер-василіянок, колишніх вихованок василіянських шкіл. Процес ліквідації радянською владою Української Греко-Католицької Церкви на Станіславщині розкрито відомим Івано-Франківським дослідником Ігорем Андрухівим у праці “Станіславщина: двадцять буремних літ (1939-1959), - Рівне-Івано-Франківськ, 2001, написаної у співавторстві з А.Французом.

Головні відомості про побут монахинь, внутрішній устрій їхніх монастирів дізнаємося зі статутів та конституцій, які зберігаються в Державному архіві Львівської області та в приватних архівах згромаджень. Ці документи чітко регламентували систему управління монастирем і встановлювали правила поведінки, спонукали монахинь до внутрішнього порядку і вдосконалення, до зростання в духовному та моральному плані. Також основу джерельної бази дослідження становлять архівні матеріали Державного архіву Івано-Франківської області – описи монастирів радянською владою під час ліквідації культових споруд у 1946 р.

ВИСНОВКИ

Історія монастиря сестер Чину Святого Василя Великого є важливою сторінкою в історії міста Івано-Франківська. Місіонерська, благодійна та педагогічно-виховна діяльність монастиря сестер ЧСВВ стала прикладом високого служіння Богові та народу України, незламності духу української жінки-християнки, непереможної віри в ідеали добра, миру і злагоди.

В цій роботі досліджено християнське згромадження монахинь Чину Святого Василя Великого в Івано-Франківську: виникнення, розвиток, занепад і піднесення монастиря СЕСТЕР василіянок від часу його заснування наприкінці XVIII століття і до наших днів. Незалежно від пануючого в державі суспільно-політичного режиму, стосунків держави і Церкви сестри Чину Святого Василя Великого намагалися своїм життям, відношенням до покладених на них обов'язків утвердити повагу до гідності людини. Насамперед, у дитячих душах, - навчанням і вихованням, залученням до праці, прищепленням любові до молитви, Бога. У часи становлення монастиря сестри василіянки були підпорою духовного розвитку м. Станіслава, життям і діяльністю втілювали ідею служіння Богові.

Сьогодні монастиря сестер Чину святого Василя Великого, - це доба пошуку нових відкриттів, а також продовження традицій виховання молоді у душі взаємоповаги, любові.

Історія монастиря сестер василіянок в місті Івано-Франківську, будучи епізодично описаною в різних історичних джерелах, зібрана воедино в цій науковій роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухів І. О., Француз А. Й. Станіславщина: двадцять буремних літ (1939-1959). – Рівне-Івано-Франківськ, 2001.
2. Андрухів І. Галицька Голгофа: ліквідація УГКЦ на Станіславщині в 1945-1961рр. – Івано-Франківськ, 1997.
3. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква в Катакомбах. – Літопис Голготи України: Т. 2. – Репресована церква. – Дрогобич: «Відродження», 1994. – С.307.
4. Ваврик М. Нарис розвитку і стану Василіянського Чина XVII – XX ст.: Топографічно-статистична розвідка // Записки ЧСВВ. Рим, 1979. – Т. XV. - 217 с.
5. Вуянко М. Монастирі Івано-Франківська (Станіслава). Перша половина XX ст. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – 215 с.
6. Ісаїв П. Історія міста Станіславова // Альманах Станіславської землі. – Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1975.
7. Патрило І. ЧСВВ Нарис історії Галицької Провінції ЧСВВ // Нарис історії Василіянського Чину Святого Йосафата. – В-во ОО. Василіян: Рим: 1992. – С.347.
8. Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині // Записки ЧСВВ III. – Ч. 1-2. – Жовкла, 1926. – С. 70-104.
9. Літопис Голготи України: Т. 2. – Репресована церква. – «Відродження»: Дрогобич, 1994.
10. Лукань Р. Василіянські монастирі в Станіславській єпархії // Нова Зоря. – 1935. – Ч. 31, 35, 37.
11. Марчук В. Українська Греко-Католицька Церква. Історичний нарис. –Івано-Франківськ: Плай, 2001.
12. Мельничук П. Владика Григорій Хомишин: патріот-місіонер, мученик. – Львів: Місіонер, 1997.
13. Назарко І. ЧСВВ Василіяни // Енциклопедія українознавства. – Т. 1.- Львів, 1993. – С. 214. С.213-215.
14. Назарко І. ЧСВВ Марійські Товариства // Енциклопедія українознавства. –

Т. 4.- Львів, 1994. – С. 1466.

15. Нарис історії Василіанського Чину св. Йосафата // Записки ЧСВВ. – Рим, 1992. – Серія II. – Том. 48. – 640 с.

16. Полек В. Майданами та вулицями Івано-Франківська. – Львів: Світло і тіні. 1994.

17. Сабол С. ЧСВВ Укрита фіялка – сестра Василя Глібовицька, ЧСВВ. – Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі – Відділ української літератури в Пряшеві, 1992. – 222 с.

18. Софрон Мудрий. Нарис історії Церкви в Україні. – В-во ОО. Василіян: Рим-Львів, 1995.

19. Цьорох С., ЧСВВ. Погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василіянок. Друге видання.- Рим, 1964

20. Матеріали V Міжнародної наукової конференції м. Львів, 23-24 листопада 2012 р. Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво.

21. Білас А. Спадщина Андрея Шептицького : духовність, діяльність, мораль.

22. Маслій О. Жіночі чернечі спільноти УГКЦ у Галичині [1946-1989 рр.]

23. Заморока Г. Пам'ятка моїм нащадкам [Рукопис].- Станіслав, 1960.- 79 арк.

24. Каталог Сестер Чину святого Василя Великого.- Рим, 1983.

25. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944.- Церква і суспільне питання. – Кн. 1./ За ред. А. Кравчука.- Львів: Місіонер, 1999.

26. Конструкції женських монастирів ЧСВВ Галицької Провинции, п. 1-3.

27. Шептицький А. Звернення до іконокинь, ЧСВВ [6. X. н. ст.] р. Б. 1909] перед «Витягом з правил».- Жовкла, 1909.

28. Мартирологія українських церков. Том II.- Українська Католицька Церква. Нескорена Церква. Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу / За ред. Володимира Сергійчика.- К.: Дніпро, 2001.

29. Савчук Б. «Станіславський [Івано-Франківський] монастир сестер василіянок» [рукопис].- Івано-Франківськ, 2004.- 177 арк.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ДОДАТОК Б

ДОДАТОК В

ДОДАТОК Г

ДОДАТОК Д

Станиславів. Заведенє С. С. Василянєк.
Stanisławów. Zakład S. S. Bazylianek.

Монастир сестер Василянєк в Станиславєві

ДОДАТОК Е

Спогади про улаштування монастиря на початках його існування
о. Севастіян Сабол, ЧСВВ

Коли хтось мав діло до монастиря чи Інституту, дзвонив на фірті. На голос дзвінка приходила одна із сестер і коридором провадила прихожих до гостинного покою, де Мати Ігуменя приймала гостей та полагоджувала їхні справи. З того покою входилось до великої кімнати, заставленої столиками та кріслами, був це навчальний зал дівчат. На задній стіні залу прибудовано сцену для шкільних театральних вистав. В залі був вхід у кімнату з довгими столами, закритими білими обрусами: це їдальня-рефектар. За рефектарем була гардеробна, де стояли шафи з білизною та суконками дітей, а за нею спальня з біленькими ліжечками, застеленими білими покривалами. Посеред стіни поміщено Ікону Розп'яття та Ікону Божої Матері. На поверсі монастиря були спальні для дітей, а біля них клявзура, або мешкання сестер. До клявзури нікому, крім сестер, не вільно було входити. З монастиря, через веранду, виходилось на просторе подвір'я – місце забав веселої дітвори, а далі грядки квітів, посеред яких, між двома грушами, біліла статуя Непорочно Зачатої Небесної Цариці. Тут, коло Матері Божої часто збирались дівчата та співали пісні в її честь. За тим милим квітником був милий сад.

Інформація про діяльність семінарії при монастирі в 1909-1943 рр.

Шкільні роки	Курси	Кількість учениць
1909/1910	I	24
1910/1911	I- II	73
1911/1912	I- III	98
1912/1913	I-IV	139
1913/1914	I -IV	117
1914/1915	війна	
1915/1916	I- IV	132
1916/1917	війна	
1917/1918	I- IV	129
1918/1918	I -IV	147
1919/1920	I-IV	150
1920/1921	I -IV	160
1921/1922	I-IV	201
1922/1923	I-IV	200
1923/1924	I- IV	176
1924/1925	I-IV	237
1925/1926	I-IV	207
1926/1927	I- V	197
1927/1928	I-V	193
1928/1929	1-V	189
1929/1930	1-V	172
1931/1932	I-V	134
1932/1933	II- V	95
1933/1934	III- V	84

ДОДАТОК Ж

Кількість учнів в народній школі при монастирі
у 1909-1934 рр.

Шкільні роки	Учениць
1	2
1909/1910	23
1910/1911	48
1911/1912	90
1912/1913	136
1913/1914	164
1914/1915	війна
1915/1916	150
1916/1917	війна
1917/1918	355
1918/1919	356
1919/1920	354
1920/1921	351
1921/1922	243
1922/1923	199
1923/1924	188
1924/1925	175
1925/1926	110
1926/1927	103
1927/1928	111
1928/1929	104
1929/1930	143
1930/1931	146
1931/1932	108
1932/1933	91
1933/1934	86

Із спогадів колишньої вихованки сестер василіянок Емілії Баб'юк [Борської]

“В нашій родині три сестри вчилися у школі при монастирі сестер ЧСВВ: Іванна закінчила 7 класів школи, 4 класи гімназії та 2 класи ліцею, була серед учнів першого випуску, якраз перед війною в 1939 році; Ліда закінчила 4 класи гімназії і я закінчила 5 класів школи.

В школі навчались тільки дівчатка. Вчителями в школі були сестри монахині і вчителі з державних шкіл. На I поверсі розміщувалась капличка. Там ми приймали Пер це Святе Пр инастя, сповідалися. В неділю р анко м пр иходили до школи і парами йшли до Церкви [на гірку].

Уроки релігії в школі вели священники і сестри. Сестри вчили і це запам'яталось назавжди, що Бог є всюди, ніде не можна сховатись, Бог все бачить.

Предметів було небагато: природа, українська мова, польська мова, рахунки [арифметика], рисунок, співи. Мова навчання була українською. Вчили і польської мови. За 4 роки навчання я навчилася читати, розмовляти і писати по-польськи. Називали нас українців - русинами.

Пам'ятаю, батька, що працював помічником машиніста, заставляли змінити національність на польську, обіцяючи посаду машиніста. Батько не згодився і так до кінця залишився помічником машиніста. З приходом німців, в 1939 р., із школи зробили шпиталь.

Коли прийшли радянські війська, то нас, дітей, заставляли мити вікна, двері, підлогу. Частими були обшуки. Пригадую, що мама [Галина Якимишин] заховала тр и зуб і х рст із ср бним р оп'яттям під матр ац. Зр азу ж знайшли: тр и зуб розломали до ноги, а хрестик відкинули.

В часі навчання в нашому розпорядку було дуже багато вільного часу після уроків. А під час навчання були заняття і в господарській школі, де ми самостійно вчилися робити салати і інше. Це була, як торгова школа. У підвалі був склеп [магазин], де щодня по черзі двоє дітей самостійно продавали на перервах.

Одяг був гарний: беретки із значком [василіянським гербом] і мундирки [спіднички гранатового кольору і галстуки “як маринарки”].”

ДОДАТОК И

Зі спогадів колишньої вихованки монастиря, п. Олена Василівна Храбатин [1906р.н.], жительки м. Івано-Франківська, що близько 1916 року відвідувала захоронку для дітей, яку провадили сестри василіянки

Захоронка знаходилась на Майзлях, на тому місті, де пізніше вирости прекрасні будівлі церкви отців василіян та їх монастир. Будинок захоронки був одноповерховий, з довгим коридором, по обидва боки якого розміщувались кімнати. На стінах висіли образи і в кімнатах завжди було дуже чисто, затишно.

Діти приходили до захорони вранці і перебували тут цілий день, поки батьки їх працювали. Сестри-монахині проводили з вихованцями різні заняття: вивчали катехизм, читали Біблійні оповіді, вчили дітей писати та читати. Особливо цікавими, розповідає п. Олена Храбатин, - були розваги, коли ми вчили пісні, вірші, танці. Ми бралися за руки і разом з сестрами водили хороводи, співаючи пісні. А найкраще було перед Великодніми святами: сестри вчили нас гаївок - водили “Жука”, “Перепілоньку”, “Вербовою дощечку”. Окремі пісні, вивчені ще в дитинстві, пані Олена пам’ятає й сьогодні і наспівує їх своїм правнукам.

В захоронці діти обідали. Це часто була “картопляна зупа”, але в повоєнні роки така підтримка була дуже відчутною в галицьких сім’ях. Василіянки вчили дітей завжди молитися перед їдою і після. Молитовно починався кожний дитячий день, при відході додому, дякуючи Богові за цілоденні ласки, вихованці теж молилися.

З листа Митрополита А. Шептицького до кардинала Євгена Тіссерана
від 26 грудня 1939 року

“ Здається, що все те, що походить від властей, має на меті притіняти, руйнувати, нищити і завдавати болю; при тому всьому неймовірне безладдя. Численні нові посади, бюро, комітети, представники всіх властей в Москві та Києві... уявляють, що вони покликані робити все, і що вони можуть усе робити. Всі накази даються під загрозою смерті... видається, що всі ці працівники можуть дозволити собі вбити будь-кого, без ризику бути покараним... Заборонено вчити релігію... Після комедії псевдоплекбсциту парламент, який складається з 1400 делегатів* одноголосно прийняв рішення ліквідувати всі монастирі... Від тоді всі чернечі згромадження були розпущені... Всі католицькі школи, сиротинці, інститути та товариства зліквідовані... У всіх деталях виявляється ворожнеча і ненависть супроти релігії та духовенства, а також неймовірна ворожість супроти людини взагалі...”

ДОДАТОК І

З життєвої історії однієї з найстарших Станіславських сестер василіянок
Дарії Полішко

Навчалася у народній школі при Станіславському монастирі сестер василіянок, пізніше в учительській семінарії. Вступила до Чину у м. Станіславі 1931 року. По закінченні новіціату почала вчителювати у народній школі.

Мирних монаших років у сестри Дарії було надзвичайно мало. Разом із вересневими днями 1939 року почались для неї поневіряння та різні терпіння. Сестри продовжували мешкати в монастирі, але від того часу кожного дня котрусь із них викликали на допит, а особливо тих сестер, що мали спеціальну освіту і займались навчально-виховною працею. Сестру Дарію тягнули до слідчих майже щодня і на кожних таких відвідинах чула сестра погрози та залякування. Через небезпеку арешту мусила переїхати до Богородчан, де працювала ще одна сестра - Ореста Колюк, вчителювала в с. Горохолино.

Сестра Дарія приступила до роботи і навчала дітей першого класу. Помешкання с. Дарія знайшла собі недалеко церкви і за щораз ходила до Божого храму, хоча цим надзвичайно ризикувала. Молилася потайки, часто заходила до захристії і там розмовляла з Ісусом. Люди швидко помітили вчительку у церкві, а це ж було зовсім несумісним - вчитель і церква.

“Одного разу приходять додому господиня і збентежено розповідає, що люди в селі дуже тішаться, адже наша вчителька не є руська, а ходить до церкви.” Так люди тоді і національність визначали. Між дітьми в школі, хоча це було суворо заборонено, сестра намагалися розповідати біблійні оповідання, вчила їх дитячих молитов, Божих заповідей. Просила, щоб вони обов’язково, при будь-якій слушній нагоді йшли з батьками до церкви.

Зі спогадів сестер василіянок про життя при німецько-фашистській окупації

Говорячи про ставлення до них та стосунки з “новими сусідами” по монастирю, сестра Марія Клюка, відзначає: “Ми не мішалися в якусь справу німецьку, не пхалися. Але в нашім домі, як [німці] були мешкали, прекрасні люди виглядали. Вони не заходилися, щоби робити збитки або були звірі — того не було... Як нам сестра померла, то вони помагали нам і носити труну — християни. Не можу сказати, що були такі наглі, ні. Потім — руські, ті були страшні, а німці не були страшні” [25]. Майже те ж саме довідуємося і з уст сестри Ольги Колюх, яка в ті роки вчителювала у Кудринцях: “... Якимось спокійно жилося. Німці нічого не говорили там сестрам. Якимось так шанували сестер і все було добре”.

ДОДАТОК К

Звернення сестер василіянок до Йосифа Сталіна

“Президенту Союзу Міністрів Генералісімусові Йосипові Вісаріоновичу Сталіну від Сестер-монахинь Василіянок у Станиславові, при вул. Панфіловців [Петра Скарги] № 17.

Заява

Сестри-монахині Василіянки у Станиславові дуже просять розглянути їхню справу і оборонити перед напастями. Більшу частину нашого будинку [3/4], а саме: школу і гуртожиток ми відпустили на державні цілі [шпиталь, школа]. Самі мешкаємо у монастирі, з якого нас щораз викидають і не дають спокійно проживати. Управа Педшколи, що часто змінюється, щораз грозить нам, непокоїть нас і робить старання через уряд релігійного культу, щоб нас викинути з помешкання. В тій цілі дають поручення через Букачівський район голові Сільської Ради Підмихайлівець, щоби робили місце для нас в монастирі, що знаходиться в тому селі. У цьому монастирі Сестер-монахинь виарештовано, і ми не хочемо, щоб і нас стрінула така сама доля. В нас 30 Сестер-монахинь, з них 15 старих і непрацездатних, інші хворі, а лише кілька є, що працюють.

У с. Підмихайлівцях в монастирі дуже вогко, околиця малярична, а наші Сестри є переважно хворі на ревматизм. Наш монастир, який ми замешкуємо, є відділений від школи. Це наша власність, ми його своїми силами будували. Він ніколи, ніким не був націоналізований, ми ніколи його не опускали і маємо на це свідків. Платимо за нього податок, асекурацію і маємо акт власності, виданий Нарсудом 26. XI. 1945 р. Мешкаємо в нашому монастирі від 1900 р., жиємо укрито, бо маємо стислу клятву. Назовні не маємо з ніким жодних зв'язків. Ми Сестри-монахині ще раз просимо узгляднити наше прохання і оборонити перед нашествиями і нападами на наш дім.

Знаємо, що в Радянському Союзі є опіка і оборо на для людей спокійних і нешкідливих, як це зазначено в Конституції СРСР. Тому віримо, що наше прохання буде слухане і що ми будемо могли дальше спокійно доживати віку в своєму домі, за що ми будемо дуже вдячні.

Сестри-монахині Василіянки. Станиславів, 30.VIII.1946 р.“

Монастир сестер Василянок в наші дні

ДОДАТОК М

Нова будівля Католицької школи Святого Василя Великого

Початок навчального року в Католицькій школі Святого Василя Великого